IMPLEMENTATIE VAN PROTOCOLLEN DYSLEXIE IN HET SECUNDAIR ONDERWIJS

Dr. Ria Kleijnen

Lector onderwijszorg en samenwerking binnen de keten (Hogeschool Windesheim)
Bestuurslid Stichting Dyslexie Nederland

INHOUD

- Protocollen en andere publicaties
- Invoering: wat is daarvoor nodig?
- Ontwikkeling en praktijkgericht onderzoek

HET PROTOCOL

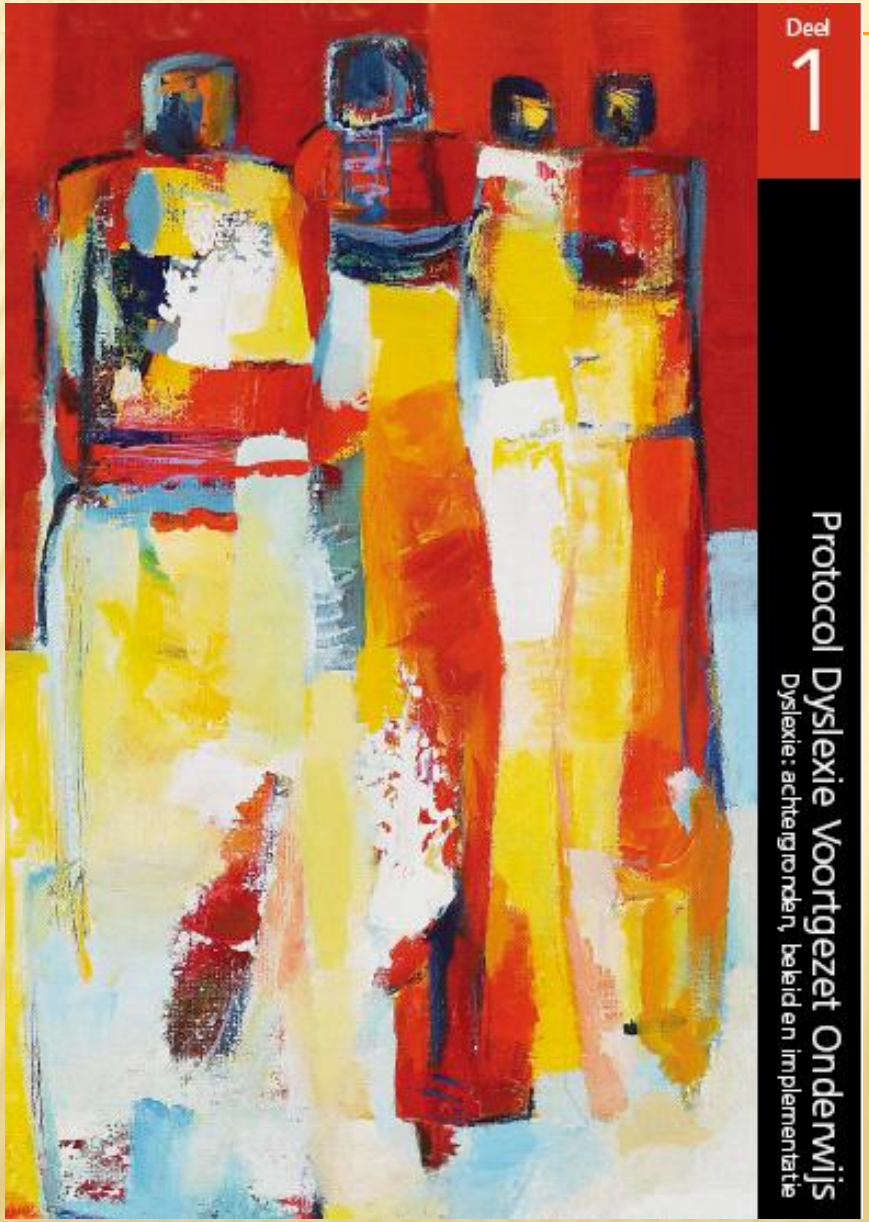

Deel 1

Achtergronden

Beleid

Implementatie

Deel 2

Signalering

Diagnose

Begeleiding

CD-rom (bijlagen)

www.masterplandyslexie.nl

Protocol Dyslexie VO

- Missie
  - Volgen van onderwijs passend bij capaciteiten

- Doelen
  - Leren omgaan met de problemen
  - Vergroten van functionele lees- en spellingvaardigheid
  - Leidraad voor de school

- Uitgangspunten
  - Geïntegreerde begeleiding
  - Economisch principe
  - Begeleiding gedurende de gehele schoolloopbaan

- Wat biedt het protocol zoal:
  - Vragenlijst PO
  - Signaleringspakket
  - Algemene en vakspecifieke begeleiding
  - Procedure voor signalering tot begeleiding
  - Koppeling aan bestaande zorgstructuur
  - Dyslexiecoach

- Implementatie
  - Geen standaardprocedure
  - Dyslexiescan (uitgangssituatie)
  - Afstemming tussen gevraagde en aanwezige zorg

GEÏNTEGREERDE BEGELEIDING

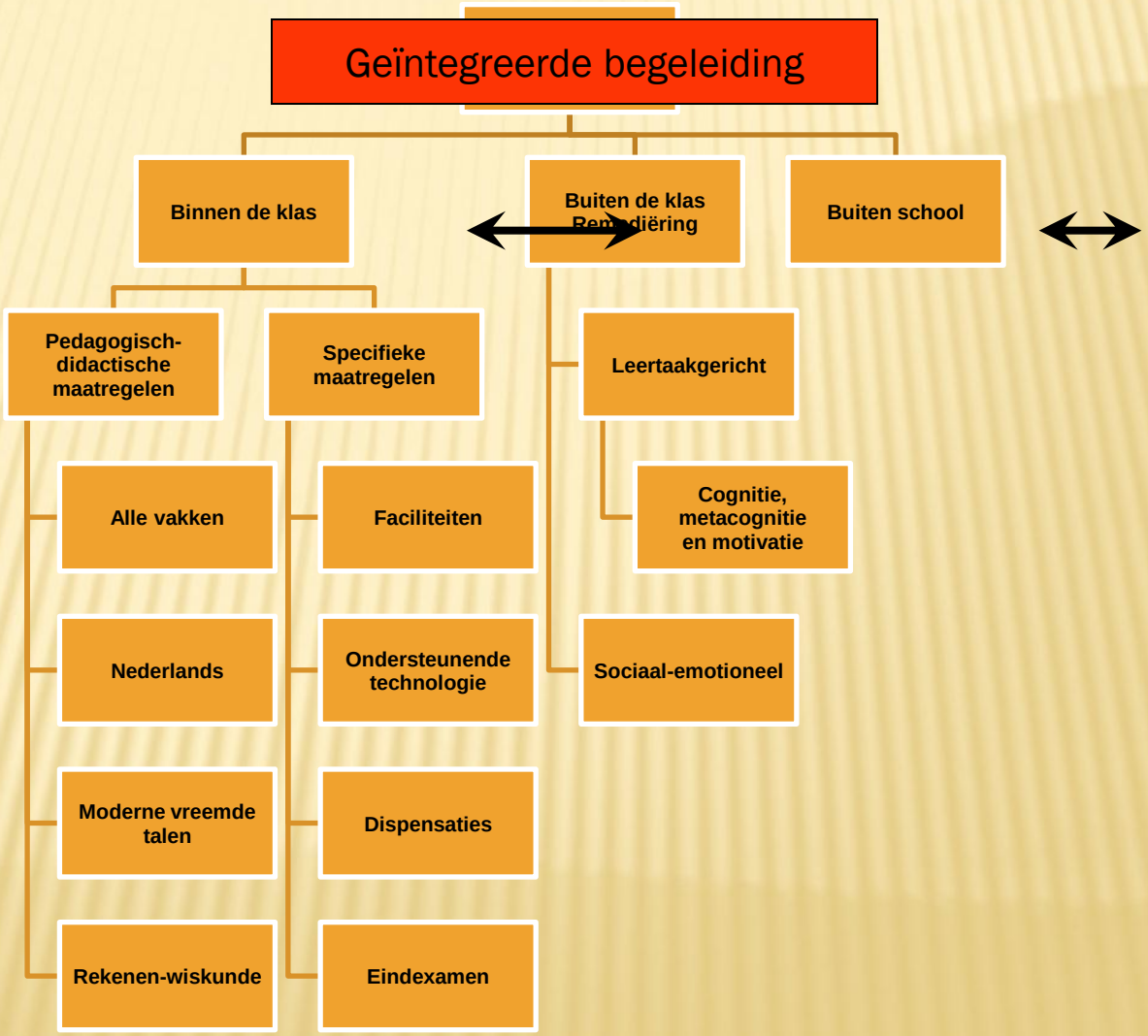

Katernen voortgezet onderwijs

Toetsen en interventies Dyslexie VO

DYSLEXIE PROTOCOL

www.masterplandyslexie.nl

SUCCESVOLLE INVOERING

DYSLEXIE PROTOCOL

Op basis van de uitgangssituatie nagaan welke begeleidingsmogelijkheden:

- op dit moment al uit te voeren en te optimaliseren zijn
- op korte termijn te ontwikkelen zijn
- op langere termijn ontwikkeld kunnen worden

Van dyslexiebegeleiding naar dyslexiebeleid:

- positionering dyslexiebeleid binnen onderwijs en leerlingenzorg
- verdeling van taken en verantwoordelijkheden (draaiboek)
- professionaliseringsplan: te ontwikkelen competenties
- vastleggen dyslexiebeleid in schoolbeleidsplan en personeelsbeleid

SCHOLEN VERSCHILLEN

DYSLEXIE PROTOCOL

- Onderwijsniveau
- Aantal dyslectische leerlingen (inclusief aard en ernst)
- Ervaring met dyslexie en dyslexiebegeleiding
- Mate van deskundigheid van docenten en andere begeleiders
- Visie op onderwijs én leerlingenzorg (cultuur!)
- Positie van leerlingenzorg en organisatie daarvan
- Plaats van dyslexiebegeleiding en dyslexiebeleid binnen geheel van onderwijs en leerlingenzorg
- Contacten en samenwerking met ouders
- Contacten en samenwerking met ketenpartners

INTERVENTIEPROGRAMMA'S VO

3 interventieprogramma's:

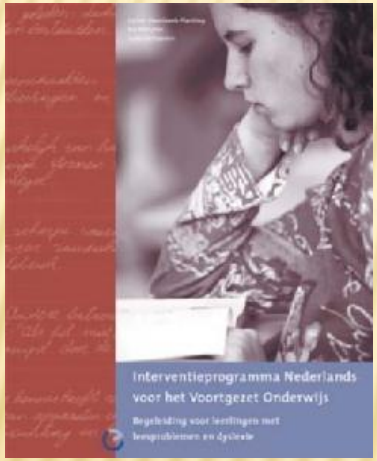

Nederlands

Praktijkonderwijs

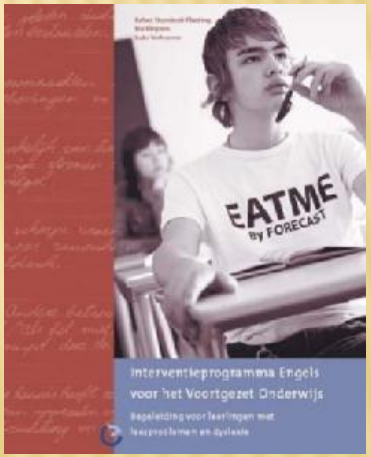

(Engels)

GEÏNTEGREERDE STRATEGIEËN

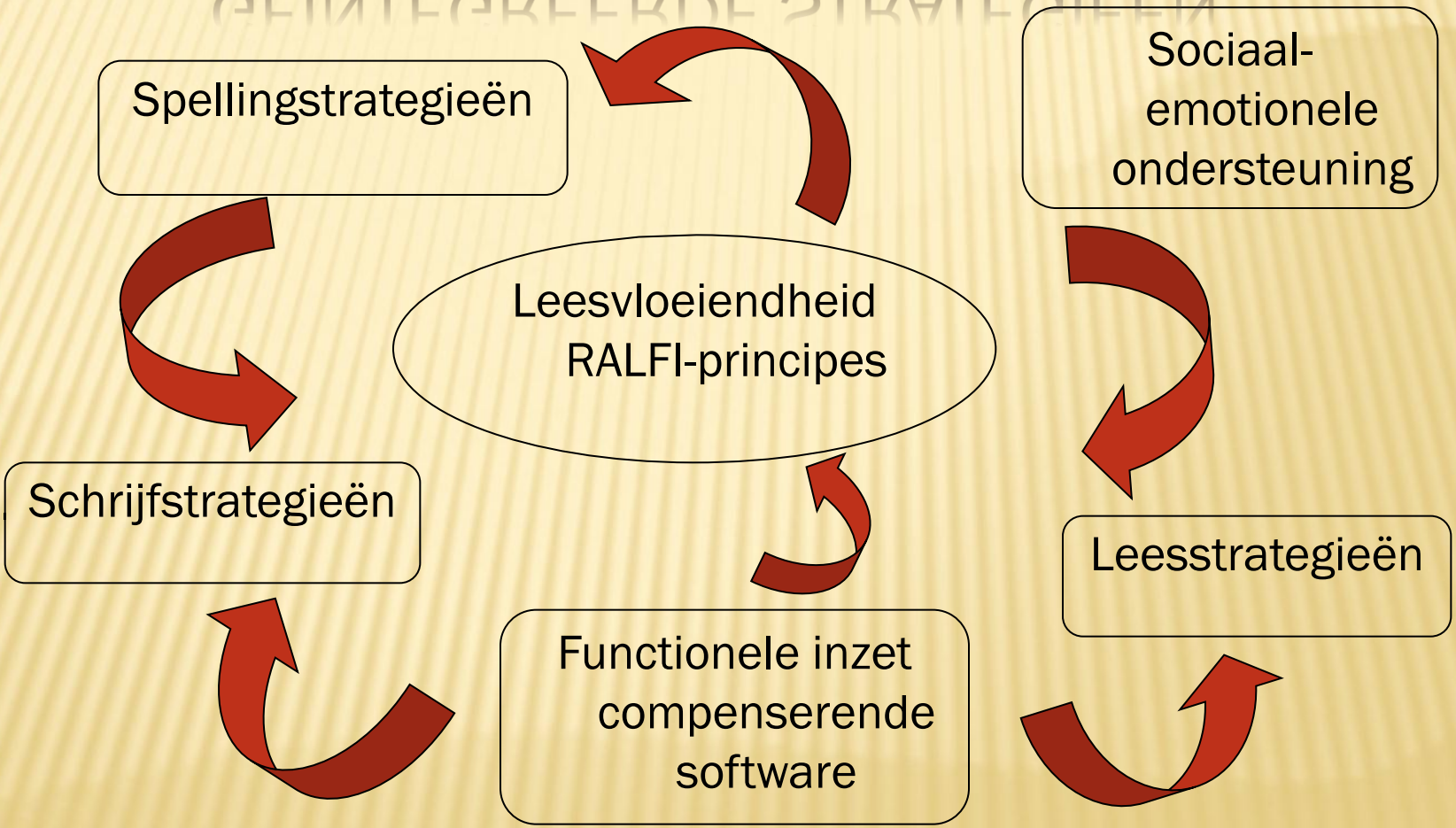

OPLOSSINGSGERICHTE BEGELEIDINGSPRINCIPES

Integratie taakgerichte training en sociaal-emotionele ondersteuning

Leerlingen richten zich op oplossingsstrategieën bij het lezen en schrijven in plaats van op de problemen die zij ervaren

- Inleidend gesprek met de leerling
- Oplossingsgerichte gesprekken
- Logboeken

RALFI LEZEN

R Repeated Reading
A Assisted Reading
L Level
F Feedback
I Interaction en Instruction

Het herhaald lezen van relatief moeilijke teksten, met ondersteuning van de begeleider of een medeleerling.

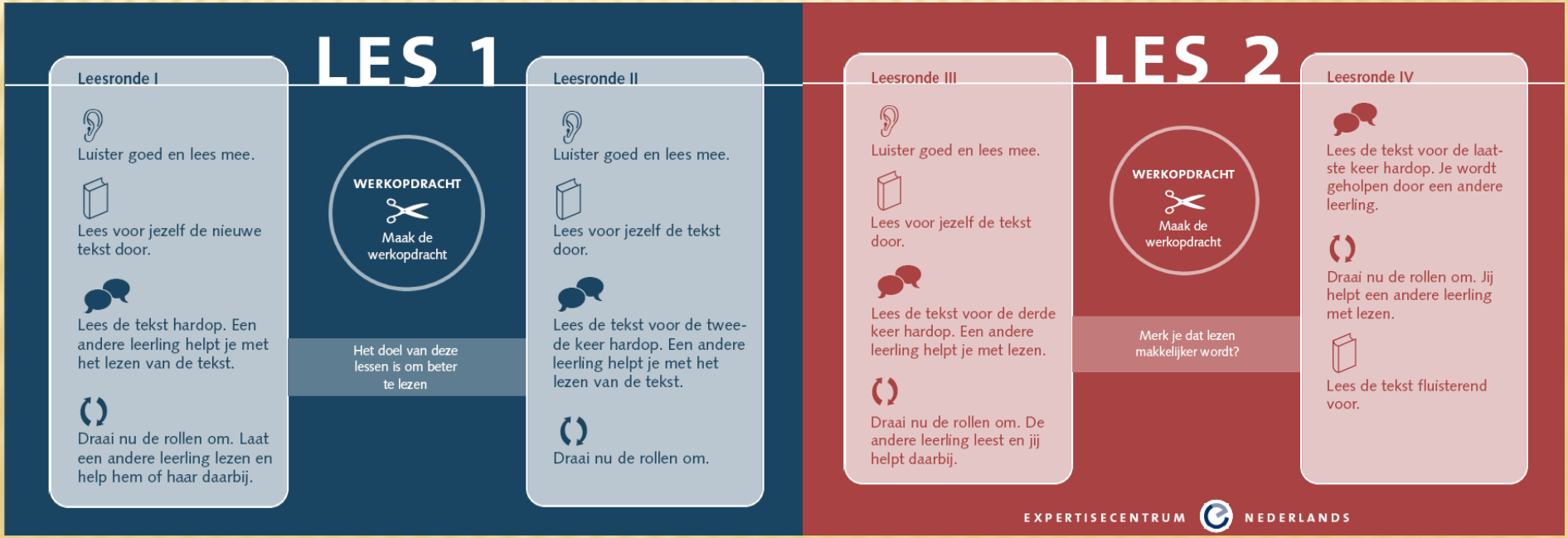

LEESSTRATEGIEËN

- Voorspellen (Van IJzendoorn)
- Vragen stellen
- Samenvatten
- Ophelderen van moeilijke woorden

- Morfologische oefening
- Fonologische oefening

SPELLINGSTRATEGIEËN

Programma Nederlands

Strategisch Spellen

- Luisterwoorden
- Regelwoorden
- Inprentwoorden

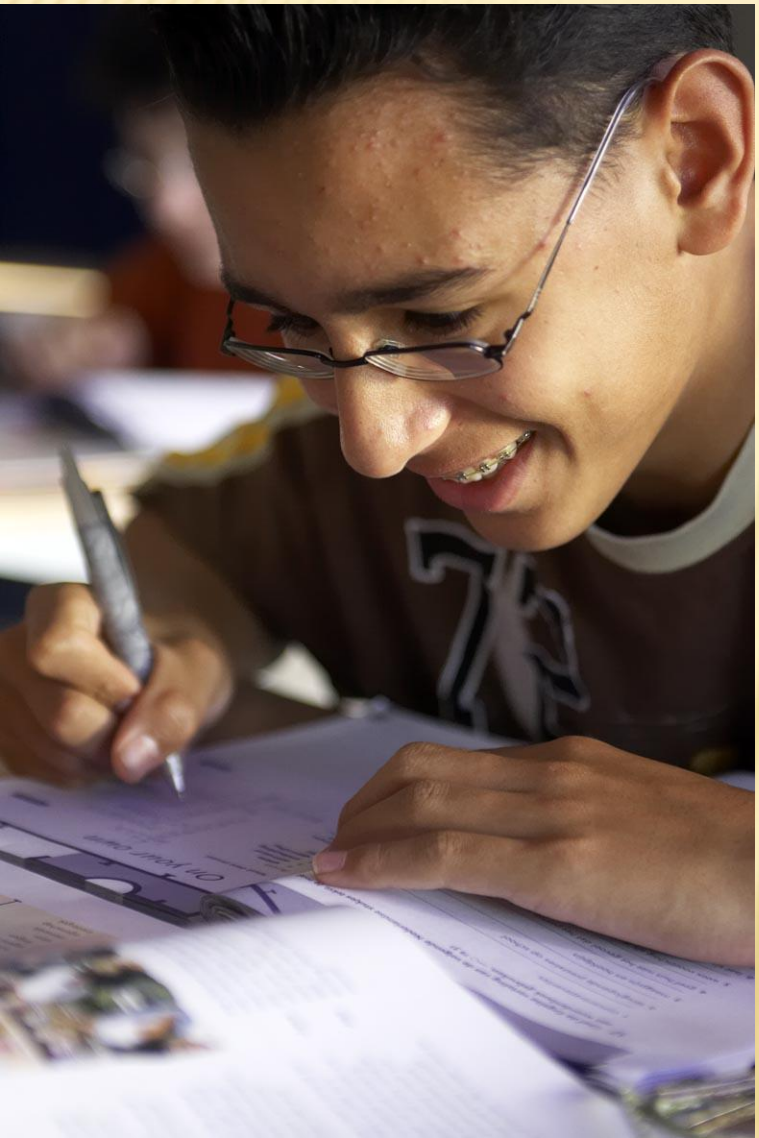

SCHRIJFSTRATEGIEËN

Interactief lezen en schrijven
(Van Elsäcker & Verhoeven)

- Het schrijven van een verhaal
  - Titel
  - Tijd & plaats
  - Hoofdpersoon
  - Probleem & oplossing
  - Afloop
- Het schrijven van een brief
  - Inleiding
  - Kern
  - Slot
- Het verbeteren van een tekst
  - Inhoud
  - Vorm
  - Afwerking

WERKBLAD 7.1

Hoe verbeter ik mijn tekst

	Ja	Nee	Hoe verbeteren?
Inhoud van de tekst			
1. Staat in de tekst wat ik wilde vertellen?			
2. Begrijpt de ander wat ik vertel?			
3. Zit er een duidelijke indeling in mijn tekst? - Inleiding - Kern - Slot			
4. Klopt de indeling in alinea's?			
5. Past de titel bij het verhaal?			
6. Moeten onderdelen herschreven worden?			
7. Moet ik bepaalde woorden vervangen om de tekst spannender en/of levendiger te maken?			

INZET VAN ICT

Sprint Plus en Kurzweil 3000

- Tekst-naar-spraak software voor Nederlandse, Engelse, Duitse en Franse teksten
- Homofonen
- Woordvoorspelling
- Samenvatting maken met markeerstiften

Woordleerprogramma Overhoor

WERKBLAD 9.1 LEZEN EN WERKEN MET SPRINT PLUS

Voer de volgende opdrachten uit:

1 Laat Sprint Plus de Engelse tekst voorlezen.

- De voorleesstem moet ingesteld zijn op Engels.
- Zet de voorleessnelheid op 'traag lezen' met extra pauze tussen de zinnen, zie spraakinstellingen:

2 Samenvatten

- Markeer de titel van de tekst met de rode markeerstift.
- Markeer belangrijke kernwoorden of zinnen met de gele markeerstift.
- Wanneer je teveel woorden hebt gemarkeerd, kun je de knop 'wissen' gebruiken.
- Druk nu op de knop 'samenvatten'.
- Sprint opent een nieuw document met de woorden die jij gemarkeerd hebt.
- Sla dit document op onder de naam 'samenvatting'.

3 Een samenvatting schrijven

- Je hebt nu een document met kernwoorden en kernzinnen.
- Maak nu met deze kernwoorden en kernzinnen een kort verhaal.
- Je hebt nu een mooie samenvatting van een tekst!
- Sla je samenvatting op.

INTERVENTIESTUDIE – VERVOLGSTUDIE

Selectiecriteria proefpersonen:

- Leerlingen vallen uit op de signaleringstoetsen van het protocol:
- Dictee onder het 11e percentiel óf
- Stilleestoets onder het 4e percentiel
- Nederlands als moedertaal

RESULTATEN ENGELSE INTERVENTIE

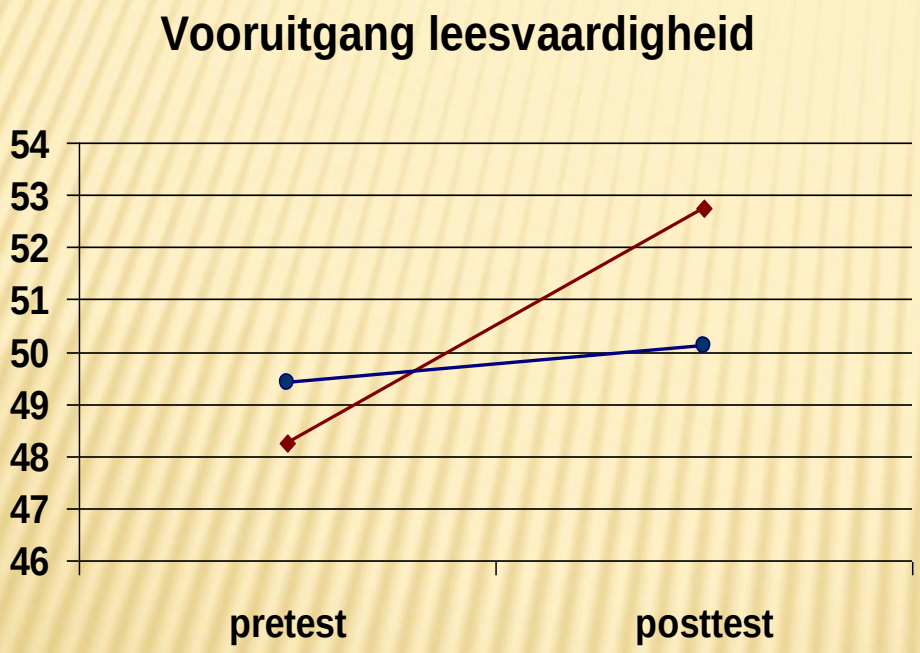

--- Interventieleerlingen(N=19)

--- Controleleerlingen (N=19)

De interventieleerlingen gaan significant vooruit (p = .000)

Controleleerlingen gaan niet significant vooruit (p = .451). Het verschil in vooruitgang is significant (p = .003).

RESULTATEN ENGELSE INTERVENTIE

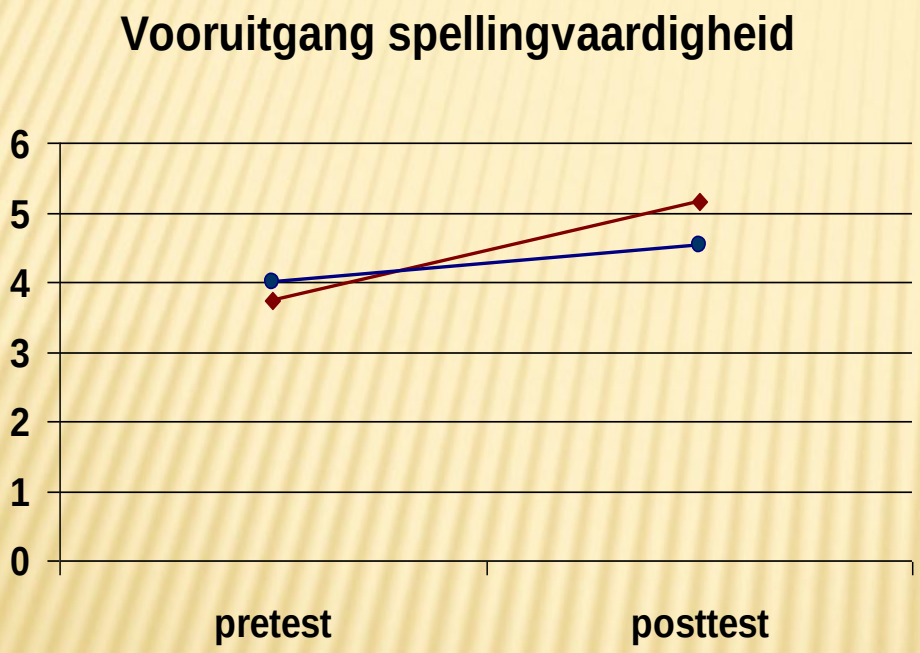

--- Interventieleerlingen(N=19)

--- Controleleerlingen (N=19)

De interventieleerlingen gaan significant vooruit (p = .000), net zoals de controleleerlingen (p = .029). Echter de vooruitgang van de interventieleerlingen ten opzichte van de controleleerlingen is groter (p = .012).

HEEFT HET RALFI-LEZEN JE GEHOLPEN?

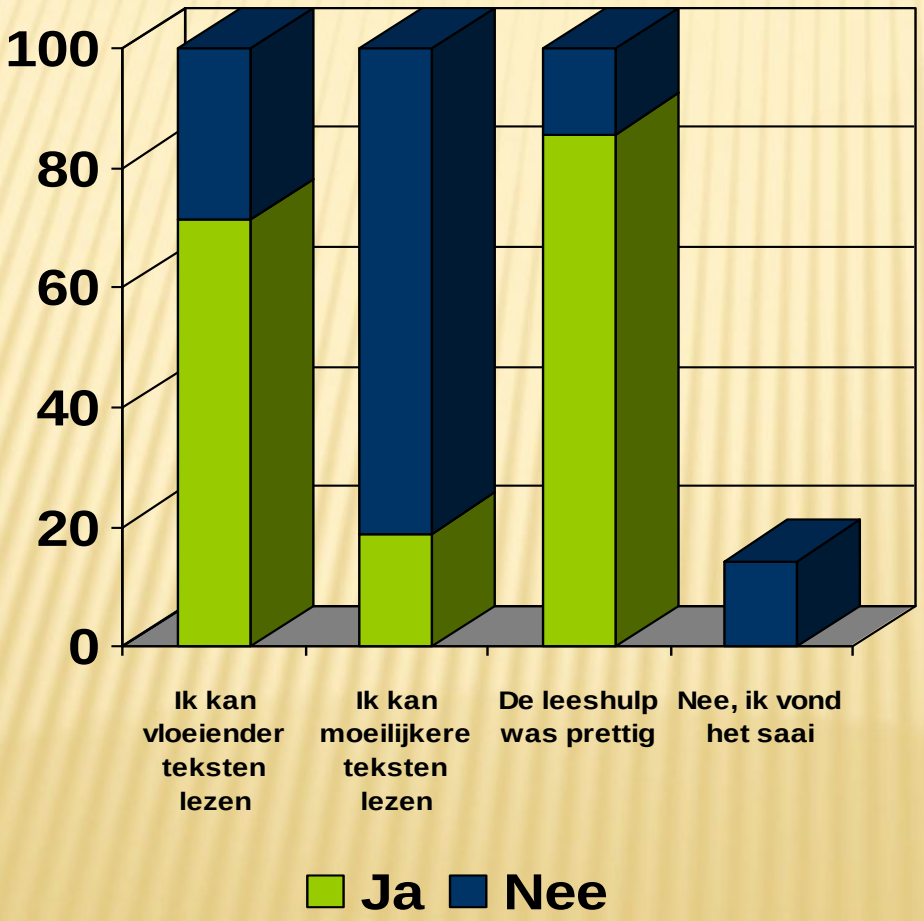

GAAT LEZEN/SCHRIJVEN BETER ALS JE SPRINT PLUS GEBRUIKT?

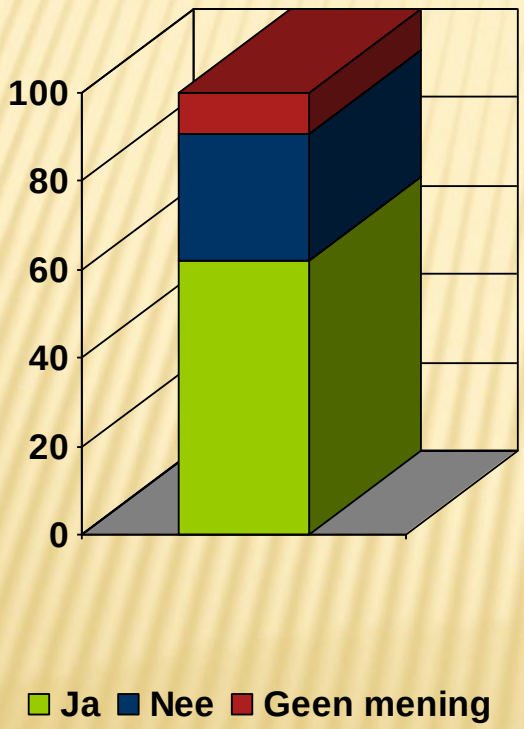

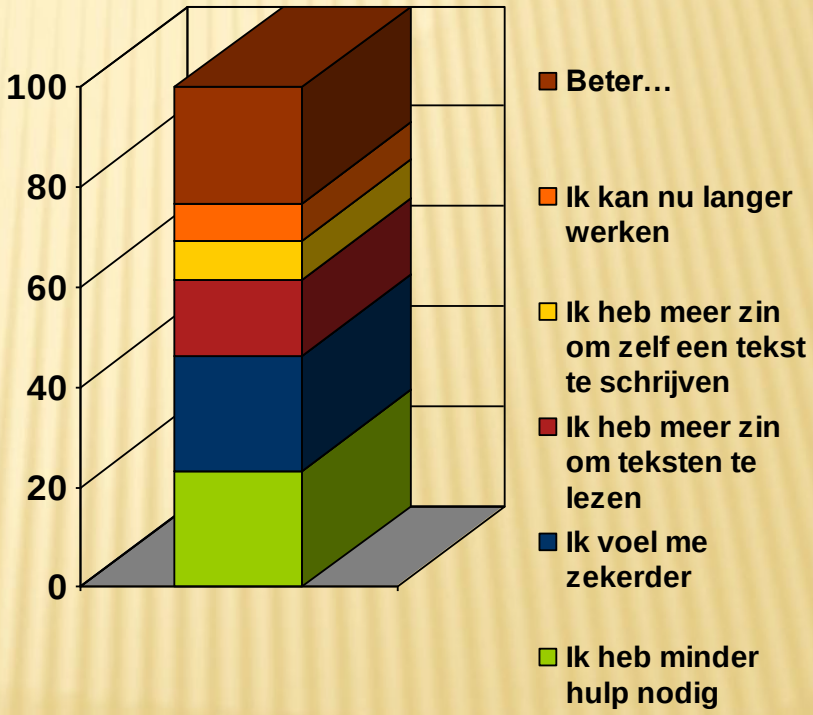

ACTIEPROGRAMMA ONDERWIJS BEWIJS

- Impuls onderwijsinnovatie
- Versterking band Onderwijs & Onderzoek
- Wat werkt en wat werkt niet in het onderwijs?

ONDERWIJS BEWIJS VO

ONDERWIJS CULTUUR EN WETENSCHAP

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

DRIEJARIG ONDERZOEKSPROJECT

Verbetering van functionele geletterdheid bij zwakke lezers en spellers in het Voortgezet Onderwijs

ONDERWIJS BEWIJS VO

IMPLEMENTATIE

- Systematische en duurzame invoering van geïntegreerde interventies op het gebied van geletterdheid in het VO
- Ontwikkelgroep binnen de school: 5 à 6 mensen (met mandaat van de directie)
- Ontwerp en cyclische evaluatie

ONTWERPEISEN

- Geïntegreerde interventie: primaire proces en aanvullende begeleiding
- Aanpak voor alle leerlingen en daarenboven extra begeleiding voor leerlingen die méér nodig hebben
- Aanpak op drie niveaus
  - Leerlingen (operationeel)
  - Docenten (tactisch)
  - Schoolontwikkelingsniveau (strategisch)

OPERATIONEEL NIVEAU: WERKEN MET DE LEERLINGEN

- Doel van de interventie: verbetering van technisch en begrijpend lezen en strategische schrijven en spelling
- Concrete uitwerking: lezen, schrijven, inzet ICT en oplossingsgericht werken
- Welke leerlingen/klassen: twee reguliere derdejaars klassen waarin ook leerlingen zitten met speciale onderwijsbehoeften
- Welke docenten: Nederlands, biologie en economie
- Duur: hele schooljaar: 3 cycli van elk 10 lessen per vak per cyclus
- Draagvlak: leerlingen en uitvoerende docenten

METINGEN OP OPERATIONEEL NIVEAU

Doel:

- Leerlingresultaten functionele geletterdheid
- Handelingsgerichte informatie m.b.t. bijstelling van de interventies

Toetsen:

Technisch Lezen (DMT- EMT-Klepel); leestekst (AVI of Winkeldiefstallen)
Begrijpend lezen: VAS (CITO), Diatekst
Strategisch schrijven: Schrijftoets CITO
Spelling: Wonderlijke weer, De nieuwe kerk
Gesprek met de leerling: voortgang, welbevinden, aanpassing interventies

Afname: voormeting – nameting (organisatie, gegevensverwerking)

TACTISCH NIVEAU: DOCENTONDERSTEUNING

Schoolinterne docentondersteuners (vooraf getraind)

- Informeren (het wat)
- Demonstreren / voordoen
- Oefenen / droogzwemmen
- Observatie in de klas
- Nabespreking

Video-interactie: intake-voorgesprek-opname-nagesprek (3x)

Plan maken voor ondersteuning: frequentie, wie, werkwijze

METINGEN OP TACTISCH NIVEAU

Doel:

- Mate waarin de interventies worden uitgevoerd zoals bedoeld
- Mate van verandering/verbetering handelingsbekwaamheid docent

Instrumenten

- Direct behaviour rating scale: instructie-begeleiding-oplossingsgericht werken (na iedere les)
- Self efficacy vragenlijst (hoe bekwaam voelt de docent zich) (3x)
- Observatieleidraad voor klassenbezoek (3x)
- Analyse van de opnames (3x)

Planning: afname (wie, wanneer) en data-analyse

STRATEGISCH NIVEAU: SCHOOLONTWIKKELING

- Onderwijszorgprofiel van de school: onderwijsaanbod, onderwijszorgstructuur, deskundigheidsbevordering, kwaliteitsmeting, facilitering en borging)
- Hoe draagt het interventie-ontwerp bij aan de schoolontwikkeling?
- Hoe vindt borging van succesvolle interventies in de komende jaren plaats?

Resultaat: beschrijving van wat er nodig is om werkzame bestanddelen van de interventies duurzaam te realiseren in de school

METEN OP STRATEGISCH NIVEAU

Doel:

- Mate waarin de gewenste verandering is gerealiseerd
- Mate waarin de verandering/verbetering wordt geborgd

Instrumenten:

- Documentstudie: schoolplan, zorgplan, informatie aan ouders
- Interviewleidraden voor bevraging ondersteuners, docenten en directie
- Studie van de resultaten op operationeel en tactisch niveau

Planning: Zorgcoördinator: dataverzameling, analyse en beschrijving

DYSLEXIEZORG KETENZORG

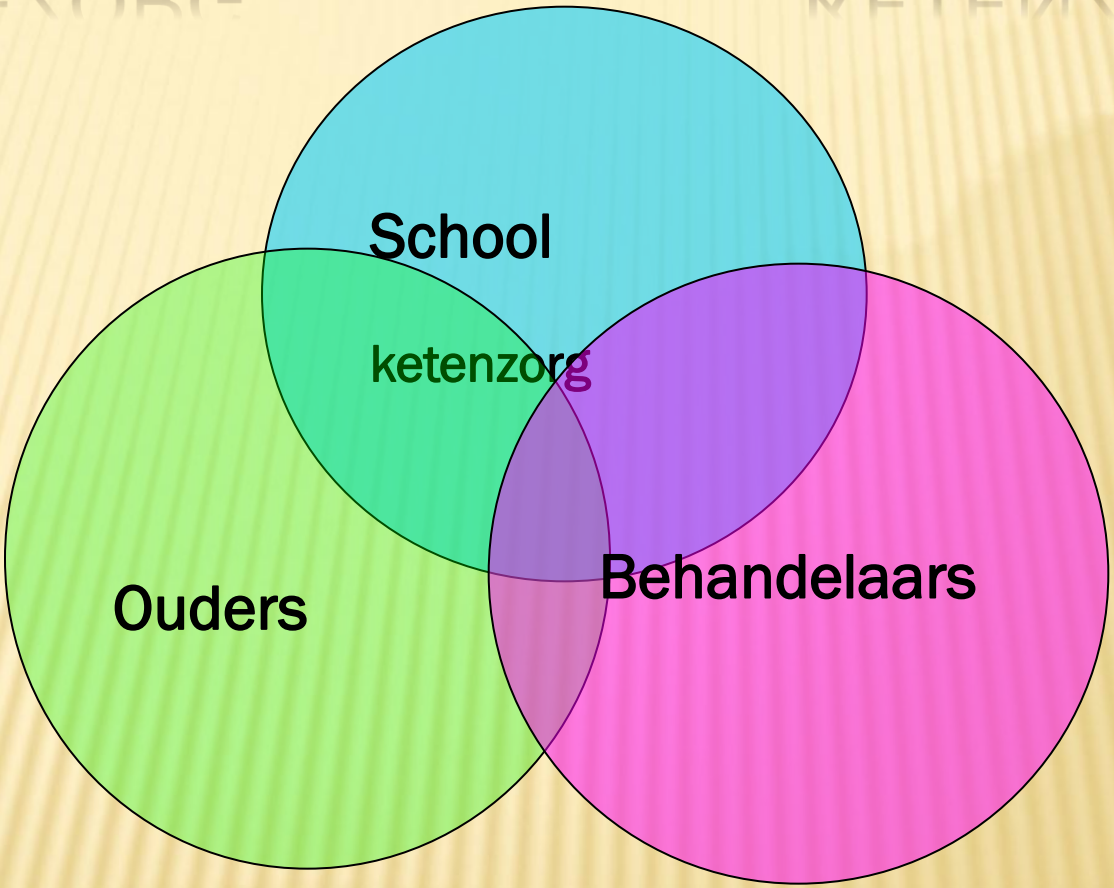

GEÏNTEGREERD PLAN VAN AANPAK ONDERWIJS-LEERLING-OUDERS-ZORG

Geheel aan passende interventies die school, behandelaar, ouders en leerling/cliënt kunnen realiseren in onderlinge afstemming

Werkzame ingrediënten (Van Yperen, 2005)

- Functioneren van professionals in de volle breedte
- Toepassen van de interventies zoals beoogd (behandelintegriteit)

↓

- Persoonlijke effectiviteit kan verhoogd worden door toepassen van werkzame interventies

TOT SLOT: IMPLEMENTATIE VRAAGT OM:

Gelaagde aanpak

Goede planning en systematiek

Draagvlak: mensenwerk

Geduld